

*До спеціалізованої вченої ради Д 11.170.02
У Державній установі «Інститут
економіко-правових досліджень
імені В.К. Мамутова НАН України»*

01032, м. Київ, бульв. Тараса Шевченка, 60

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора юридичних наук, професора, професора кафедри господарського
права та господарського процесу Інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Пацурії Ніно Бондовни
на дисертацію Петруненка Ярослава Вікторовича
«Концептуальні засади господарсько-правових засобів забезпечення
ефективного використання державних коштів»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук
за спеціальністю 12.00.04 – господарське право,
господарсько-процесуальне право

Актуальність обраної теми.

Світова економіка в найближчому майбутньому не матиме змоги компенсувати збитків і втрат від стихійних лих, нещасних випадків, катастроф, епідемій тощо, витрачаючи усе більше грошових ресурсів на подолання та компенсацію наслідків таких подій і зменшуючи частку державних коштів на відтворення матеріальних благ та поліпшення якості життєдіяльності суспільства.

До тотальної активізації запровадження процесів ефективного використання державних коштів у всіх сферах економічного буття держави також спонукає ситуація із поширенням глобальної пандемії, викликаній гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2. Наслідки світової фінансово-економічної кризи через глобальний lockdown, без сумніву, актуалізують проблему негайного відновлення та модернізації вітчизняного економічного потенціалу України, що має позитивно вплинути на: поліпшення торговельного балансу; розвиток переробної промисловості; реіндустріалізацію та інноваційний розвиток економіки; розвиток малого і середнього підприємництва; збереження існуючих та

створення нових робочих місць; зростання доходів населення; збільшення платоспроможного попиту домогосподарств; збільшення податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів; оновлення виробництва та підвищення конкурентоспроможності завдяки активізації попиту з боку держави; прискорення оборотності вкладеного капіталу; запуск серійного виробничого процесу; забезпечення сталого розвитку виробничо-експортного потенціалу промислового сектору національної економіки; поліпшення економічного становища України в світі; збереження існуючих і створення нових робочих місць; підвищення добробуту громадян тощо.

Отже, ефективна система належного використання державних коштів та мінімізація ризиків при їх витрачанні - є одним з основних факторів забезпечення економічної безпеки держави, правового господарського порядку та напрямом європейської інтеграції України.

Вказане обумовлює своєчасність дисертаційної роботи Петруненка Я.В., яка присвячена науково-теоретичним, правовим і практичним проблемам застосування господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів.

Крім зазначеного теми дисертаційного дослідження Петруненка Я.В. обумовлюється низкою чинників, серед яких можна виокремити:

- необхідність приведення деяких положень господарського законодавства у відповідність до вимог європейських норм і стандартів у досліджуваній сфері;

- потребою в оновленні положень окремих законодавчих актів, які містять застарілі норми та впливають на ефективність правового регулювання у цій сфері (зокрема, Законів України «Про інвестиційну діяльність», «Про інноваційну діяльність» тощо);

- доцільністю урегулювання окремих видів господарсько-правових засобів у зв'язку з відсутністю спеціальних законів у цій сфері (контрактація сільськогосподарської продукції, державне кредитування тощо);

– недостатністю наукового розроблення широкого кола питань у сфері забезпечення ефективного використання державних коштів за допомогою господарсько-правових засобів.

Важливість заявленої проблематики зумовлена також тим, що завдання удосконалення окремих господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів визначено як Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, так і низкою національних актів стратегічного характеру. Тому дослідження наведених проблем та їх урахування під час розроблення автором пропозицій свідчить не тільки про науково-теоретичну, але й про практичну цінність дисертаційного дослідження (с. 28).

З огляду на викладене, тема дисертаційного дослідження має високий ступінь актуальності як з точки зору господарсько-правової науки, так і практики застосування.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Про актуальність теми роботи свідчить і те, що дисертація виконувалася відповідно до плану наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» МОН України за науковими темами «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» (державний реєстраційний номер 011U0006H) на 2011–2015 рр. та «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116U001842) на 2016–2020 рр., у яких дисертант брав участь як співвиконавець і досліджував особливості господарсько-правової природи засобів забезпечення ефективного використання державних коштів, що дозволило йому розробити обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення законодавства у цій сфері (с. 30).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Достовірність і обґрунтованість наукових положень дисертації цілком досягнута за рахунок комплексного застосування різноманітних методів

дослідження, а також опрацювання істотного масиву вітчизняної та зарубіжної літератури, законодавства України та інших держав.

Слід підкреслити значну кількість іноземних першоджерел, які опрацьовано автором, зокрема міжнародних актів, а також робіт зарубіжних науковців. Так, внеском для розвитку вітчизняної господарсько-правової науки можна виділити опрацьовані роботи: Johan den Hertog Review of economic theories of regulation («Огляд економічних теорій регулювання»), Handbook on community state aid rules for smes (Довідник з правил державної допомоги громади для малого та середнього бізнесу), Mandl U., Dierx A., Ilzkovitz F. The effectiveness and efficiency of public spending («Ефективність та ефективність державних витрат») (с. 84, 106, 198 та ін.) тощо.

Сформульовані теоретичні положення, висновки, рекомендації та пропозиції, що одержані автором у результаті вивчення та аналізу 516 наукових і нормативно-правових джерел, матеріалів судової практики, є достатніми для вирішення завдань та досягнення мети, поставлених при написанні дослідження.

Методологічною основою проведеного дослідження стали загальнотеоретичні, спеціальні та міжгалузеві методи наукового пізнання, застосування яких зумовлюється системним підходом, що дало можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту та юридичної форми. Зокрема, за допомогою гносеологічного методу дослідження було з'ясовано поняття, види й особливості господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів, а також їх господарсько-правову природу. Завдяки аналітичному методу було визначено особливості процедури застосування господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів, а також підстав та умов їх застосування. Структурно-функціональний аналіз дав можливість визначити відповідність нормативно-правових актів у сфері застосування господарсько-правових засобів реальним суспільним відносинам у цій сфері. Порівняльно-правовий метод покладено в основу аналізу зарубіжного досвіду у сфері регулювання

діяльності із забезпечення ефективного використання державних коштів. Метод статистичного аналізу було використано при роботі з офіційно-статистичними матеріалами, звітами суб'єктів владних повноважень, а також результатами соціологічних досліджень. Використання індуктивного методу дало змогу підтвердити висновок про необхідність удосконалення господарського законодавства у сфері регулювання засобів впливу на ефективність витрачання державних коштів, а також господарсько-правової відповідальності за порушення у сфері використання державних коштів. У процесі визначення перспективних напрямів подальшого розвитку застосування господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів, а також розроблення пропозицій щодо вдосконалення господарського законодавства були застосовані методи правового моделювання та прогнозування.

Теоретичну основу проведеного дослідження склали наукові праці вчених у галузі загальної теорії держави й права, адміністративного права, господарського права, міжнародного права, порівняльного правознавства, інших галузевих правових наук, соціології, політології, філософії тощо.

Емпіричну базу дослідження склали нормативно-правові акти України та зарубіжних країн, міжнародні договори, матеріали судової практики, звіти органів державної влади, офіційні статистичні дані з досліджуваної проблематики.

Положення, викладені у дисертації, а також зроблені Я.В. Петруненком висновки мають не тільки теоретичну цінність, оскільки розвивають вчення про господарсько-правові засоби та реалізацію принципу ефективності використання державних коштів, але й є практично значущими з огляду на запропоновані зміни до національного законодавства.

Наукова новизна одержаних результатів.

Оцінюючи наукову новизну викладених у дисертації основних положень, висновків і пропозицій слід також відзначити, що у роботі автор поставив перед собою низку невирішених раніше в господарсько-правовій науці завдань,

розв'язання яких дозволило одержати достовірні для господарсько-правової науки наукові результати і сформулювати низку обґрунтованих пропозицій.

Дисертація є одним з перших комплексних досліджень господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів, в якому обґрунтовано нові теоретико-практичні положення і запропоновано концептуальні засади удосконалення господарського законодавства.

Варто відзначити як аргументовані та достовірно обґрунтовані наступні наукові положення, зокрема:

щодо обґрунтованості концептуального напрямку правового забезпечення ефективного використання державних коштів на підставі висунення на перший план економічної моделі прийняття управлінського рішення, коли формальні вимоги супроводжують відповідний процедурний механізм, гарантуючи захист публічних інтересів, права суб'єктів господарювання, а не визначають його суть;

стосовно сформульованого поняття господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів як визначеної в актах господарського законодавства системи інструментів, прийомів і напрямів впливу держави в особі її уповноважених органів на діяльність суб'єктів господарювання шляхом забезпечення оптимальної форми та способу розміщення і використання державних коштів задля стимулювання та заохочення пріоритетних видів господарської діяльності, захисту прав і законних інтересів учасників господарських правовідносин, а також захисту публічних інтересів та досягнення максимальних соціально-економічних результатів (с. 81);

щодо обґрунтування ролі господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів, яка проявляється в наступному:

- 1) у процесі застосування цих засобів державні органи виступають суб'єктами організаційно-господарських повноважень в управлінні господарською діяльністю, що ГК України прямо віднесено до господарсько-правової сфери;
- 2) державний вплив спрямовано на підвищення економічної та соціальної

ефективності діяльності суб'єктів господарювання, що опосередковано сприяє оптимізації державних видатків і зростанню основних макроекономічних показників національної економіки, тобто досягається саме господарсько-економічний результат на рівні суб'єктів господарювання в загальнонаціональному масштабі; 3) вплив на діяльність суб'єктів господарювання здійснюється лише в межах, необхідних для захисту публічних інтересів, зокрема з метою створення сприятливих та рівних умов для усіх суб'єктів господарювання, забезпечення ефективного використання державних коштів, а також розвитку пріоритетних галузей господарського комплексу (с. 95-96);

стосовно висновку, що ефективність використання державних коштів під час застосування господарсько-правових засобів означає: 1) прозорість діяльності суб'єктів владних повноважень щодо використання державних коштів шляхом забезпечення відкритості та доступності інформації про джерела та обсяги формування дохідної частини бюджетів та напрямки спрямування бюджетних коштів; 2) таке використання державних коштів, яке забезпечує повне фінансування витрат, запланованих у видатковій частині бюджетів; 3) досягнення внаслідок використання державних коштів високого економічного та соціального ефекту; 4) забезпечення при використанні державних коштів оптимального поєднання державного та суспільного інтересів; 5) створення за допомогою здійснення фінансування різних заходів за рахунок державних коштів умов для всебічного соціально-економічного розвитку держави та її окремих регіонів (с. 110);

відносно запропонованої класифікації господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів залежно від характеру впливу на суб'єктів господарювання чи залучення їх до реалізації таких господарсько-правових засобів: 1) прямі, тобто ті, які є обов'язковими для суб'єктів господарювання (зокрема, державне замовлення, контракція сільськогосподарської продукції, встановлення лімітів і обмежень, валютне регулювання тощо), застосовуються переважно з метою захисту суспільних і

державних інтересів, прав споживачів, забезпечення якості продукції тощо та 2) непрямі (наприклад, державна підтримка суб'єктів господарювання, державна допомога, державне кредитування та ін.), у яких суб'єкти господарювання беруть участь за власною ініціативою (с. 95);

щодо визначення елементів забезпечення ефективного використання державних коштів, що передбачає закладення процедур оцінки ощадливості, раціональності та продуктивності у правовому механізмі їх витрачання та ін. (с. 34-35).

Заслуговують на позитивну оцінку наукові пропозиції дисертанта, щодо необхідності з метою уточнення господарсько-правової природи, визначених у ст. 12 ГК України, засобів державного регулювання господарської діяльності у ст. 8 ГК України визначити зміст господарської компетенції державних органів та органів місцевого самоврядування, який можна розкрити через такі види державної діяльності: визначення та реалізація засад державної економічної та державної регуляторної політики у сфері господарювання; регулювання якості та безпеки продукції та послуг, що виробляються, постачаються або надаються суб'єктами господарювання; регулювання у порядку та випадках, визначених законом, цін та тарифів на деякі види продукції, товарів та послуг та ін. (с. 114).

Заслуговує на увагу досить детальне дослідження Петруненьком Я.В. механізму забезпечення ефективного використання державних коштів при розміщенні державного замовлення та здійсненні публічних закупівель (с. 183-202).

Слушними є пропозиції дисертанта, розроблені з метою вдосконалення законодавства у сфері регулювання розміщення державного замовлення та здійснення публічних закупівель, щодо необхідності внесення таких змін та доповнень: 1) абзац 2 ч. 2 ст. 12 ГК України викласти у такій редакції: «державне замовлення та публічні закупівлі»; 2) назву ст. 13 ГК України викласти у такій редакції «Державне замовлення та публічні закупівлі»; 3) ст. 13 ГК України доповнити ч. 7 такого змісту: «Публічні закупівлі товарів, робіт та послуг для задоволення державних потреб здійснюються у межах процедури

розміщення державного замовлення з особливостями, визначеними законами України»; 4) внести зміни до ст. 4 Закону України «Про публічні закупівлі», у якій визначити, що, крім річних планів публічних закупівель, розробляються та подаються також середньострокові (трирічні) плани (с. 202).

Аргументованим є висновок дисертанта з приводу того, що для вдосконалення системи податкового стимулювання діяльності суб'єктів господарювання та забезпечення її узгодженості з європейськими стандартами, необхідно: в ПК України передбачити договірне врегулювання правовідносин з отримання податкового кредиту; в ст. 401 ГК України закріпити положення про те, що правовий режим оподаткування суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність на території спеціальної (вільної) економічної зони, визначається в Законі, відповідно до якого така зона створена; розробити механізм компенсації суми недоотриманих податкових надходжень за рахунок інших джерел (акцизного збору, зменшення видатків на утримання державного апарату тощо) (с. 334).

Змістовними є пропозиції, розроблені на підставі дослідження досвіду зарубіжних країн щодо застосування непрямих господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів, щодо необхідності в законодавстві України: 1) визначення способів стимулювання об'єднання сільськогосподарських товаровиробників для захисту своїх інтересів у правовідносинах з органами державної влади, іншими суб'єктам публічно-владних повноважень; залучення таких об'єднань до розроблення державних програм підтримки суб'єктів сільськогосподарської діяльності; 2) розширення форм податкового стимулювання створення та діяльності суб'єктів малого підприємництва, передбачивши для новостворених суб'єктів малого бізнесу таку форму, як податкові канікули на період до шести місяців залежно від виду їх діяльності; 3) визначення чітких умов, підстав й механізму надання державних гарантій для отримання суб'єктами господарювання комерційних кредитів (с. 402).

В роботі містяться й інші положення різного рівня наукової новизни, які

свідчать про вагомий внесок дисертанта в розробку сучасної теорії господарського права з проблематики дослідження.

При цьому слід виокремити системний підхід до запропонованих змін внаслідок якого пропозиції надано до норм, що належать до адміністративного, господарського та інших галузей права. Зазначені пропозиції є взаємопов'язані та взаємообумовлені, стосуються дискусійних питань правового регулювання.

Повнота викладання наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях.

Одержані узагальнення та висновки були оприлюднені дисертантом на міжнародних науково-практичних конференціях, серед яких: Міжнародна науково-практична конференція «П'яті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є. В. Васьковського» (м. Одеса, 22 травня 2015 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Юриспруденція та практика: виклики сучасних процесів європейської інтеграції» (м. Братислава, Словацька Республіка, 27–28 листопада 2015 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційна юридична наука в процесі європейської інтеграції» (м. Сладковічово, Словацька Республіка, 10–11 березня 2017 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Верховенство права та правова держава» (м. Ужгород, 15–16 вересня 2017 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Децентралізація публічного адміністрування в умовах інтеграції України до європейської спільноти: проблеми та перспективи» (м. Северодонецьк, 6–7 жовтня 2017 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Правове регулювання суспільних відносин: перспективні напрями на шляху до сталого розвитку» (м. Київ, 12–13 жовтня 2018 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Реформування законодавства України та розвиток суспільних відносин в Україні: питання взаємодії» (м. Ужгород, 10–11 травня 2019 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Дев'яті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є.В. Васьковського» (м. Одеса, 17 травня 2019 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Четверті Таврійські юридичні

наукові читання» (м. Київ, 17–18 травня 2019 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток юридичної науки: механізми вибору та реалізація пріоритетів» (м. Сніна, Словацька Республіка, 7–8 червня 2019 р.).

Основні положення та висновки дисертації викладено у 46 наукових працях, зокрема в індивідуальній монографії, у розділі колективної монографії, у 32 статтях, що опубліковані у наукових фахових виданнях України, наукових періодичних виданнях інших держав і наукових періодичних вітчизняних виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз даних (у тому числі 7 – у наукових періодичних виданнях інших держав), у 11 тезах доповідей на конференціях та 1 опублікованій праці, яка додатково відображає наукові результати дисертації.

Оцінка структури та змісту дисертації, її завершеності.

Дисертація складається зі вступу, п'ятих розділів, нерозривно пов'язаних між собою, висновків та списку використаних джерел.

У Розділі 1 дисертаційного дослідження розкриваються сутність та критеріїв ефективності використання державних коштів, обґрунтуванню господарсько-правової природи засобів забезпечення ефективного використання державних коштів, розробленню класифікації господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів. У ньому автором проведено аналіз сучасного стану законодавства у сфері регулювання господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів та ін.

Розділ 2 присвячений дослідженню мети, завдань, принципів, підстав, умов та процедури застосування господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів. У зазначеному розділі проаналізовано підстави та умови застосування господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів, а також особливості процедури застосування прямих та непрямих господарсько-правових засобів.

У Розділі 3 досліджується механізм забезпечення ефективного використання державних коштів при застосуванні прямих господарсько-правових засобів. В цьому розділі охарактеризовано значення розміщення державного замовлення та здійснення публічних закупівель у механізмі забезпечення ефективного використання державних коштів, визначено механізм впливу договорів контрактації сільськогосподарської продукції, встановлення лімітів та обмежень у господарській діяльності на забезпечення ефективного використання державних коштів.

У Розділі 4 охарактеризовано механізм забезпечення ефективного використання державних коштів при застосуванні непрямих господарсько-правових засобів, визначено особливості державного кредитування суб'єктів господарювання, як господарсько-правового засобу, форми державної підтримки інвестиційної та інноваційної діяльності суб'єктів господарювання тощо.

Розділ 5 присвячений визначенню основних шляхів вдосконалення нормативно-правової бази щодо застосування господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів, зокрема, розробленню пропозицій щодо удосконалення господарського законодавства у сфері регулювання засобів забезпечення ефективного використання державних коштів, а також аналізу зарубіжного досвіду щодо застосування господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів.

Широке коло розглянутих та проаналізованих питань, разом з наявністю певних вимог до обсягу дисертаційного дослідження, надають підстави підкреслити концентрований та глибинний стиль викладення матеріалу.

Метою дисертаційної роботи є обґрунтування господарсько-правової природи засобів забезпечення ефективного використання державних коштів, а також розробка пропозицій щодо удосконалення законодавства у сфері регулювання господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів (с. 31).

Відповідно до мети сформульовані завдання роботи, у тому числі визначення поняття господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів; обґрунтування господарсько-правової природи засобів забезпечення ефективного використання державних коштів; розробка класифікації господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів; визначення принципів, цілей, завдань, підстав та умов застосування господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів; визначення напрямів оптимального поєднання прямих і непрямих засобів регулювання господарської діяльності; визначення та характеристика видів господарсько-правової відповідальності за правопорушення у сфері використання державних коштів; розроблення пропозицій щодо пріоритетних напрямів вдосконалення й розвитку господарського законодавства України у сфері регулювання засобів впливу на ефективність витрачання державних коштів, у тому числі з урахуванням зарубіжного досвіду у цій сфері тощо. Вони логічно пов'язані між собою, а їх вирішення дозволяє досягти визначену у роботі мету та розкрити її тему (с. 31).

Коректне визначення мети та постановка наукових завдань дослідження, вірне виділення об'єкта та предмета дослідження, застосування необхідної методологічної бази та володіння засобами наукового пізнання надали автору можливість одержати результати, які характеризуються повнотою та достовірністю і є апробованими.

Дисертаційне дослідження є завершеною науковою роботою. Текстових запозичень без посилання на джерело в роботі не виявлено.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження.

Розроблені автором концептуальні положення можуть бути використані у процесі подальшого дослідження проблем науки господарського права та суміжних галузей права.

Викладені в дисертаційному дослідженні висновки й пропозиції можуть бути використані у: *науково-дослідній діяльності* – для подальшого

опрацювання проблемних питань застосування господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів; *правотворчості* – під час вдосконалення чинного господарського законодавства, яке регулює застосування господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів тощо; *правозастосовній діяльності* – з метою вдосконалення практики застосування господарського законодавства України, вирішення колізій у сфері правовідносин, які виникають під час застосування господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів; *навчальному процесі* – під час підготовки підручників і навчальних посібників із дисциплін «Господарське право», «Господарське процесуальне право», «Фінансове право», «Порівняльне правознавство» тощо. Висновки та пропозиції дисертації також можуть бути використані для вдосконалення навчальних програм перспективного й поточного характеру, навчальних і тематичних планів із наведених та інших навчальних дисциплін для здобувачів вищої освіти юридичного та економічного профілю.

Практична цінність результатів дисертаційного дослідження для правотворчої та правозастосовної роботи підтверджена відповідними довідками Департаменту фінансів Одеської міської ради від 04 жовтня 2019 р. № 1491, Головного управління Державної казначейської служби України в Одеській області від 22 жовтня 2019 р. № 04-08/94, Головного управління Державної податкової служби в Одеській області від 24 жовтня 2019 р. № 2968/П/15-32-00, Міністерства освіти і науки України від 25 жовтня 2019 р., Державної установи «Професійні закупівлі» Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 25 жовтня 2019 р. № 125, Публічного акціонерного товариства «Державний експортно-імпортний банк України» від 06 листопада 2019 р. № 1192, а також міжнародної компанії Apis Holding від 03 жовтня 2019 р. № 1784/03-10/2019. Результати дисертаційного дослідження впроваджено у навчальний процес Національного університету «Одеська юридична академія» МОН України при викладанні дисциплін «Господарське право», «Правове забезпечення державної економічної політики».

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Дослідження проведене автором в цілому характеризується ґрунтовністю та аргументованістю, про що свідчить, зокрема, значна кількість опрацьованих наукових джерел.

Разом із тим, дисертація, як і будь-яке наукове дослідження, містить окремі дискусійні положення, які потребують додаткової аргументації та пояснень здобувача під час проведення захисту.

1) У підрозділі 1.2 «Господарсько-правова природа засобів забезпечення ефективного використання державних коштів» дисертант, досліджуючи поняття «правовий засіб», зазначає, що: «У широкому розумінні правовим засобом позначають абсолютно всю сукупність інструментів, заходів, прийомів, знарядь та ін., які застосовує держава в особі її компетентних органів або інший уповноважений суб'єкт (інститути громадянського суспільства) з метою здійснення регулятивного впливу на певний вид суспільних правовідносин. Тобто, за такого підходу до правових засобів можна віднести нормативно-правові акти й усі інші види регуляторних актів, інші механізми, системи, за допомогою яких досягається регулятивний вплив» (с. 74).

Водночас не можна погодитись з тим, що будь-який засіб, інструмент тощо, який застосовує держава в особі її компетентних органів або інший уповноважений суб'єкт для регулювання суспільних правовідносин, є правовим, адже вплив на такі відносини може вчинятися не тільки за допомогою правових, але і за допомогою економічних, організаційних, інституційних засобів тощо. Отже, наведена дисертантом думка потребує додаткового обґрунтування.

2) У підрозділі 3.3 «Публічні обмеження та механізм приватно-публічного партнерства у системі господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів», досліджуючи питання обмежень та лімітів в господарській діяльності, дисертант вірно зауважує, що одним із таких видів обмежень є встановлення регульованих державою цін,

наводячи у якості прикладу державне регулювання цін на лікарські засоби (с. 229-230).

Видається, що у даній частині роботи було б доцільно хоча б побіжно зупинитися на процесі дерегуляції економіки, який нині триває, та зазначити, які ціни були «відпущені» державою та який економічний ефект, у тому числі в аспекті проблеми забезпечення ефективного застосування державних коштів, мали такі засоби дерегуляції.

3) У підрозділі 4.1 «Забезпечення ефективного витрачання державних коштів при державній підтримці суб'єктів господарювання», розглядаючи державну допомогу суб'єктам господарювання як господарсько-правовий засіб, Петруненко Я.В. зазначає, що «у практиці ЄС до визначення критеріїв допустимості всіх форм та видів державної підтримки підходять вельми ретельно» (с. 267). Далі дисертант пропонує удосконалити в Україні критерії визначення допустимості державної допомоги.

Водночас у цьому підрозділі необхідно було б звернути увагу та проаналізувати окремі міжнародні документи, зокрема, європейські, з урахуванням яких визначаються критерії допустимості державної допомоги. Перш за все, слід було дослідити вимоги Регламенту про блокове виключення (GBER), який застосовується до регіональної допомоги, допомоги для суб'єктів малого підприємництва у формі інвестиційної допомоги, операційної допомоги та доступу до фінансів, допомоги на охорону навколишнього природного середовища та ін., а також Регламент Комісії (ЄС) № 1407/2013 від 18 грудня 2013 року про застосування статей 107 і 108 Договору про функціонування Європейського Союзу до допомоги *de minimis* та ін.

4) При дослідженні пільгового оподаткування як засобу забезпечення ефективного використання державних коштів (підрозділ 4.3) дисертант побіжно розглядає пільгове оподаткування у спеціальних (вільних) економічних зонах, зазначаючи, що «Пільгове оподаткування у спеціальних економічних зонах та інших особливих територіях зумовлюється необхідністю залучення інвестицій

для соціально-економічного розвитку на таких територіях, а також метою задоволення потреб споживачів у певній категорії товарів або послуг» (с. 308).

Разом з тим, у цій частині роботи було б доцільним навести конкретні приклади, визначивши види таких зон (спеціальна економічна зона «Яворів», «Рені» та ін.) та механізм забезпечення ефективного використання державних коштів за допомогою встановлення відповідних податкових пільг у таких зонах.

5) У підрозділі 5.4 «Зарубіжний досвід правового забезпечення ефективного використання державних коштів та можливості його імплементації в законодавство України», досліджується досвід таких країн як США, Японія, Швейцарія, Бразилія, країн постсоціалістичного простору та ін. у сфері регулювання господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів (с. 388-402).

Однак у цьому підрозділі відсутні дослідження, присвячені аналізу досвіду таких європейських держав, як Німеччина, Польща, Чехія, Словенія та ін., що було б доцільним з огляду на євроінтеграційні процеси, які тривають в Україні.

Загальний висновок.

Висловлені зауваження характеризують складність дослідженої проблеми, мають дискусійний характер, а тому не впливають на загальну високу оцінку наукового дослідження проведеного Петруненком Я.В.

Зауважень стосовно повноти викладення матеріалів дисертаційного дослідження в опублікованих працях відсутні.

Оформлення дисертації не викликає зауважень.

Дисертаційна робота на тему «Концептуальні засади господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів» є завершеним науковим дослідженням, яке містить такі, що характеризуються значним рівнем наукової новизни, достатньою мірою обґрунтовані та достовірні теоретичні положення і висновки, є суттєвим вкладом у науку господарського права, має самостійний характер, спрямоване на розв'язання

важливої наукової проблеми – розробки концептуальних засад господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів.

Наукові положення і результати, які виносилися на захист кандидатської дисертації Я.В. Петруненка у 2013 році на тему «Господарсько-правові основи державних закупівель в Україні», на захист не виносяться.

Зміст автореферату дисертації є ідентичним основним положенням, сформульованим в дисертації.

Таким чином, за актуальністю, структурою, повнотою викладу матеріалу, аргументацією основних положень, новизною отриманих результатів дослідження «Концептуальні засади господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів» відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 13, встановленим у Порядку присудження наукових ступенів, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (з наступними змінами), автор Петруненко Ярослав Вікторович заслуговує присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 - господарське право, господарсько-процесуальне право.

Офіційний опонент:

**доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри господарського права
та господарського процесу Інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка**

Н.Б. Пацурія

Підпис зас. І. д. у.
вчен. секретар НДЧ
КАРАУЛЬНА Н. В.
27.04. 2021р.

